แนวทางการสร้างความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม : กรณีศึกษา เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างสระแก้ว – พนมเปญ – โฮจิมินห์

The Approach for Promoting Security Cooperation on Non – Traditional Security among Thailand – Cambodia – Vietnam within the Southern Economic Corridor (Sa Kaeo – Phnompenh – Ho Chi Minh)

บทความวิจัย

ภูมิใจ เลขสุนทรากร
จิตราภรณ์ จิตรธร
และกนกกฤษณ์ รักษาพราหมณ์
กองภูมิภาคศึกษา ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
E-mail: rsdssc2559@gmail.com, jittorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “แนวทางการสร้างความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม : กรณีศึกษา เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างสระแก้ว – พนมเปญ - โฮจิมินห์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไก และกรอบความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างประเทศ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และแนวทางปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย และประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่บนเส้นทางเศรษฐกิจสาย Southern Economic Corridor

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบของภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นภัยที่มีลักษณะข้ามชาติไม่ได้เกิดในประเทศไทยเพียงประเทศเดียว แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีต่อประเทศไทยสูงในบางเรื่อง ซึ่งเป็นผลจากลักษณะของแต่ละพื้นที่และประเทศเพื่อนบ้านที่เผชิญปัญหาที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ปัญหาเหล่านี้จึงไม่สามารถที่จะแก้ไขที่ประเทศใดประเทศเดียวและด้วยกลไกของประเทศที่เป็นภาครัฐอย่างเดียวเท่านั้น จึงเกิดช่องว่างที่การศึกษาฉบับนี้เสนอให้มีการใช้ความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมมามีส่วนร่วมในความร่วมมือเพื่อต่อต้านกับปัญหาดังกล่าว และความร่วมมือระหว่างประเทศตามเส้นทางการศึกษาเป็นความร่วมมือในระดับทวิภาคี ระหว่างประเทศนอกเหนือจากกรอบของอาเซียน เพราะประเทศที่ติดกันยังมีปัญหาที่อ่อนไหวระหว่างกัน เช่น อธิปไตยเหนือดินแดน ความแตกต่างของการปกครองและระบบกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ

ปัญหาที่พบในปัจจุบันในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ แรงงานผิดกฎหมาย-การลักลอบเข้าเมือง ยาเสพติด การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การค้ามนุษย์ และสินค้าหนีภาษี ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ ให้ความสำคัญกับสามปัญหาหลักที่เกิดขึ้นมากในพื้นที่คือ ปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย ยาเสพติด และการทำลายทรัพยากรธรรมชาตินำมาศึกษาต่อถึงกลไกกระบวนการการพัฒนาความร่วมมือและผู้แสดง (Actors) ในการแก้ปัญหาดังกล่าว และเมื่อลงพื้นที่ศึกษาตามเส้นทางที่ผ่านกัมพูชา และเวียดนามนั้น ทั้งสองประเทศมองปัญหาที่แตกต่างจากไทย กัมพูชามองปัญหาธรรมชาติความแห้งแล้ง/การขาดแคลนน้ำ เช่นเดียวกับเวียดนามก็ให้ความสำคัญกับปัญหาทรัพยากรน้ำจากแม่น้ำโขง และปัญหาอิทธิพลจากชาติมหาอำนาจในพื้นที่มากกว่าปัญหาหลักทั้ง ๓ เรื่องที่พบในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของปัญหาต่อความมั่นคงที่ส่งผลต่อความมั่นคงระดับประเทศ (National Security) สู่การให้ความสำคัญของปัญหาที่ส่งผลในระดับความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) มากขึ้น และที่สำคัญอิทธิพลชาติมหาอำนาจที่ผ่านนโยบายเศรษฐกิจ ที่จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของประชาชนและประเทศในระยะยาว

คำสำคัญ: การสร้างความร่วมมือ, การต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบ, ไทย – กัมพูชา – เวียดนาม, สระแก้ว – พนมเปญ – โฮจิมินห์, SEC, Southern Economic Corridor

Abstract

The research, namely, “The Approach for Promoting Security Cooperation on Non-Traditional Security among Thailand – Cambodia – Vietnam within the Southern Economic Corridor (Sa Kaeo – Phnompenh – Ho Chi Minh)” has primary objectives in studying mechanisms and security cooperation framework within the areas of Non-Traditional Threats between Thailand and neighboring countries, including influential factors involved. The results hopefully are beneficial to formulations of related policies for the Thai government, or, possibly other related entities, especially for those within the Southern Economic Corridor.

The research show that Non-Traditional Security Threats (NTS) usually do not only occur in Thailand alone, but they are quite often transnational, which involve many countries within the region, do not rely on the borders. However, in many cases, there appear to have high impacts on Thailand. And, it is widely accepted that no single country can handle these NTS problems solely nor effectively. Therefore, this research is designed to find better ways to alleviate the problems. After the study, it is suggested that the problems could be handled better with joint efforts among all parties involved, not just the government, but, including civilian sectors, Non-Governmental Organizations, the society, and the people. Also, there are needs for bilateral security cooperation, or even enhancing cooperation with other nations outside ASEAN, if needed. Outside cooperation may be hugely useful because of existing weaknesses within the regional ASEAN countries in their own unsettled border disputes, sovereignty issues, different systems of governance, and limitations due to each one’s internal laws.

The NTS problems found during the study are illegal migrant workers and illegal entry, drugs, environmental degradation, human-trafficking, and taxes evasions for cross-border goods. However, this study emphasized on the three problems which are illegal migrant workers, drugs, and environmental degradation; especially, the efforts in solving the problems by their processes, mechanisms, development of cooperation, and key actors. It is also found, along the route between Thailand – Cambodia – Vietnam, that each country views the NTS problems differently according to one's own problems and perspectives. For example, Cambodia worries more about draught and water-shortages, but, Vietnam worries more about over-utilizing of water resources from the Mekong River, also, about influences from major Super Powers coming into the region. It is worth noticed that, increasingly, the problems may have migrated or expanded from National Security issues to be Human Security issues. Moreover, Super Powers may increasingly assert their influences through their economic policies, effecting people and the regional countries, in their long-term stability.

Keywords: Security Cooperation Development, Non-Traditional Security, Thailand – Cambodia – Vietnam, the connecting route between Sa Kaeo – Phnompenh – Ho Chi Minh, Southern Economic Corridor, SEC

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ลักษณะของปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบเป็นปัญหาในลักษณะภัยข้ามชาติ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นภายในพื้นที่บริเวณประเทศใดประเทศหนึ่ง ไม่มีพรมแดนกระจายได้รวดเร็ว โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แผ่นดินใหญ่ที่มีช่องทางการติดต่อทางบกมากมาย การเดินทางของประชาชนสามารถเดินทางข้ามเขตแดนได้ง่าย ยากแก่การตรวจสอบ จากหลายปัญหาที่พบในอดีต เช่น ยาเสพติด อาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ การหลบหนีเข้าเมือง แม้แต่กลุ่มก่อการร้ายก็อาศัยช่องทางเหล่านี้ ในการเคลื่อนย้ายไปมา ที่ปัญหาเหล่านี้ต้องการความร่วมมือทั้งภายในและระหว่างประเทศในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และภาคส่วนอื่นที่สามารถเติมเต็มช่องว่างที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้ และการพัฒนาของภูมิภาคก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้ปัญหาเหล่านี้สามารถแพร่กระจายพัฒนาได้ง่าย จำเป็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องเตรียมการรับมือแต่เนิ่น

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาถึงความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อันเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างชุมชนความมั่นคง (security community) สนับสนุนเสาด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคง หรือ ASEAN Political and Security Community (APSC) และเสาด้านประชาสังคมและวัฒนธรรม หรือ ASEAN Socio - Cultural Community (ASCC) โดยจัดทำโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง "แนวทางการสร้างความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม : กรณีศึกษาเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างสระแก้ว - พนมเปญ - โฮจิมินห์"

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑) เพื่อศึกษากลไกและกรอบความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

๓) เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวทางส่งเสริมความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

ทฤษฎีการวิจัย

๑) Security Studies กรอบการศึกษาความมั่นคงตามการศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงไม่ตามแบบหรือความมั่นคงรูปแบบใหม่ ของสำนักโคเปนเฮเกน หรือ Copenhagen School (Barry Buzan, Ole Waever และ Jaap de Wilde; “Security; A New Framework for Analysis” /Critical Security studies, p 60) ที่ได้ขยายฐานการศึกษาออกไป มิได้จำกัดขอบเขตการศึกษาเพียงเรื่องการทหารเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการศึกษาประเด็นความมั่นคงในเชิงการเมือง (political sector) เศรษฐกิจ (economic sector) สังคม (social sector) และสิ่งแวดล้อม (environmental sector)

๒) International Integration theory “การรวมตัวระหว่างประเทศ คือ กระบวนการที่ประเทศได้ย้ายสิ่งกีดขวางระหว่างประเทศออกไปให้มีการค้าเสรี การเคลื่อนย้ายเสรีของประชาชนข้ามพรมแดนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความตึงเครียดระหว่างกันที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งในระดับประเทศได้” (Diego Castañeda Garza; August 19 2006)

๓) Security governance “แนวโน้มของภูมิภาคที่แสดงถึงความต้องการการอภิบาลด้านความมั่นคงภาครัฐมีความต้องการเพิ่มขึ้นในการรับมือกับภัยคุกคามไม่ตามแบบ” (Erin Zimmerman; Think Tank as Governance Entrepreneurs, pp. 185)

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ภัยคุกคามไม่ตามแบบ (ความหมายเฉพาะ) หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นตามเส้นทางการศึกษาเชื่อมต่อ จ.สระแก้ว - พนมเปญ - โฮจิมินห์ (SEC) ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงมนุษย์ ความมั่นคงสังคม และความมั่นคงประเทศ ที่เป็นปัญหาข้ามชาติ

กรอบความร่วมมือ หมายถึง การกำหนดขอบเขตของความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบเพื่อปฏิบัติตามสิ่งที่มุ่งหวังโดยมีวัตถุประสงค์และกรอบที่ชัดเจน

Southern Economic Corridor (SEC) หมายถึง แนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ เส้นทางเชื่อมระหว่างราชอาณาจักรไทย - ราชอาณาจักรกัมพูชา – สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม SEC เป็นหนึ่งเส้นทางในโครงการ GMS Economic Corridors หรือระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ตามกรอบความร่วมมือ GMS (Greater Mekong Subregion) หรืออนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ๖ ประเทศ

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑) การสร้างความเข้าใจในบริบทของภัยคุกคามไม่ตามแบบในพื้นที่ และระหว่างประเทศ ตลอดเส้นทางการพัฒนานำไปใช้ในการปรับนโยบายความมั่นคงชายแดนในอนาคต

๒) การเข้าใจในกระบวนการพัฒนาของความร่วมมือในพื้นที่ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่จะมีส่วนช่วยเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงในระดับประเทศ และในระดับภูมิภาคต่อไป

๓) มีการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน มิตรประเทศและองค์การระหว่างประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี สร้างเสถียรภาพทางความมั่นคง ความไว้เนื้อเชื่อใจและสันติภาพให้เกิดร่วมกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกลไก และกรอบความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบของทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบที่เกิดขึ้นบนเส้นทาง Southern Economic Corridor (SEC)

ขอบเขตด้านเวลา: ศึกษาและเก็บข้อมูล ๑๐ เดือน (ธันวาคม ๒๕๕๘ – กันยายน ๒๕๕๙)

ขอบเขตด้านพื้นที่: กำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูลวิจัยภายในประเทศ คือ จังหวัดสระแก้วในเส้นทาง Southern Economic Corridor (SEC)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มประชากรที่คณะวิจัยฯ ใช้ในการเก็บข้อมูลมาจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ธุรกิจ และประชาสังคม (ทั้งใน/ต่างประเทศ) ที่มีความเกี่ยวข้องกับภัยคุกคามไม่ตามแบบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม จำนวน ๘๐ คน ดังนี้

- ผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว (๑ คน)
- ร. ๑๒ พัน. ๓ รอ. (๔ คน)
- หน่วยเฉพาะกิจทหารพรานที่ ๑๒ (๔ คน)
- หอการค้าจังหวัดสระแก้ว (๑ คน)
- ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง อำเภอคลองลึก (๑ คน)
- นายอำเภอคลองหาด (๑ คน)
- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านทับทิมสยาม (๑ คน)
- หน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธินตราด (๕ คน)
- กองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด (๘ คน)
- สภาอุตสาหกรรม และผู้ประกอบการเอี่ยมบูรพา (๒ คน)
- กงสุลใหญ่ประจำนครโฮจิมินห์ (๔ คน)
- เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ (๒ คน)
- ผู้กำกับการตำรวจภูธร จังหวัดสระแก้ว (๒ คน)
- ตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒ (๒ คน)
- นายอำเภอตาพระยา (๑ คน)
- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านเขาดิน (๑ คน)
- สมาคมเพื่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนและสิทธิผู้หญิง (๑ คน)
- องค์การเฟรนอินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย (๑ คน)
- มูลนิธิสถาบันศึกษาและพัฒนาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี (๑ คน)
- หน่วยประสานงานชายแดนไทย – กัมพูชา (๗ คน)
- NGO จากฝั่งกัมพูชา (มูลนิธิ Friend Inter) (๒ คน)
- นายกสมาคมและนักธุรกิจไทยในกรุงพนมเปญ (๒ คน)
- ผู้กำกับการตำรวจ อำเภอคลองลึก (๑ คน)
- การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน ๒๕ ท่าน

เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากงานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ ฉะนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามจึงสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เป็นการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ปลายปิด เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนใน ๔ อำเภอของจังหวัดสระแก้ว คือ อำเภอเมือง อำเภออรัญประเทศ อำเภอตาพระยา และอำเภอคลองหาด จำนวน ๒๐๐ ตัวอย่าง

ส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เป็นตัวแทนของผู้บริหารองค์กร/หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ในจังหวัดสระแก้ว กรุงพนมเปญ และนครโฮจิมินห์ จำนวน ๕๕ ตัวอย่าง

นอกจากนี้ ยังมีการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยเชิญผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จำนวน ๒๕ ตัวอย่าง จาก ๒๓ หน่วยงาน เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบ (NTS) ในพื้นที่

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

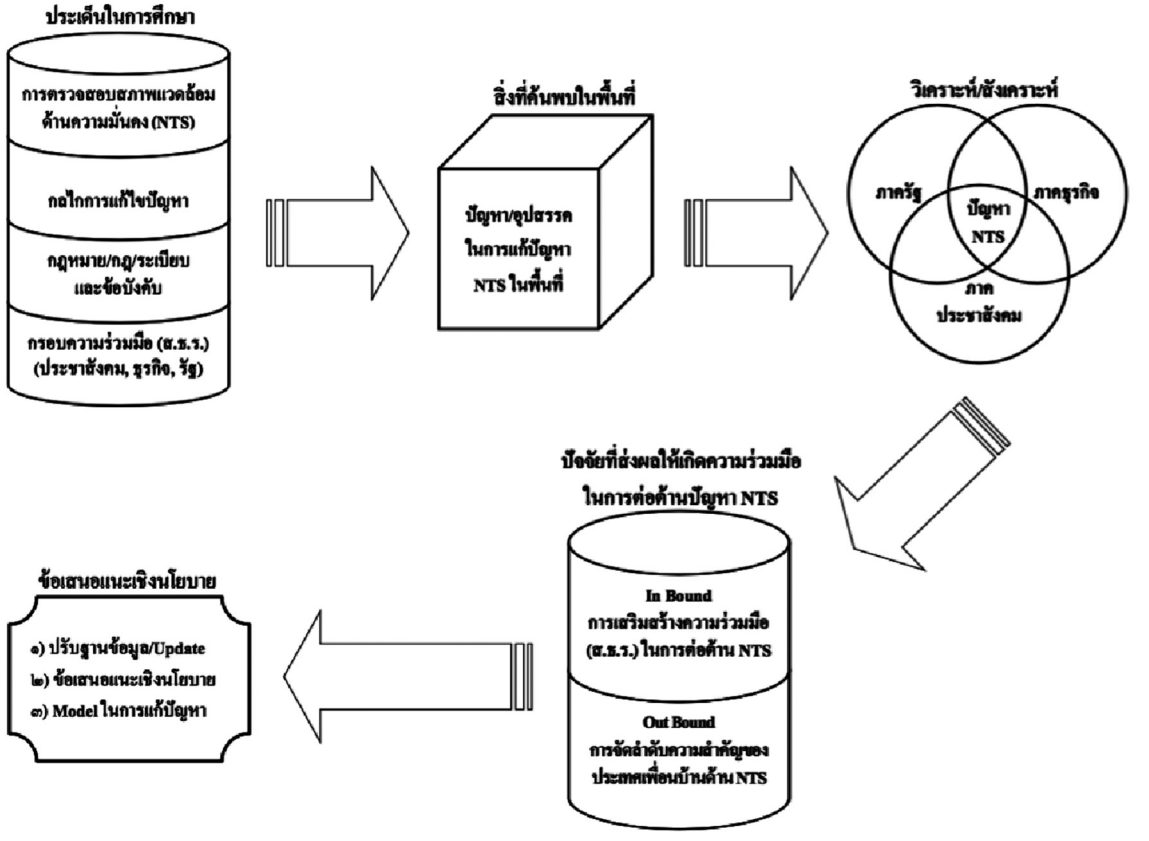

ตาราง Conceptual Framework

๑) การลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่กำหนดไว้ ได้แก่ การตรวจสอบสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคง (NTS) กลไกการแก้ไขปัญหา กฎหมาย/กฎ/ระเบียบและข้อบังคับ และกรอบความร่วมมือ (ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม) พร้อมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบ (NTS) ในพื้นที่

๒) ศึกษากรอบความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบ (NTS) ในพื้นที่

๓) วิเคราะห์ปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบ (NTS) ในพื้นที่ (ฝั่งประเทศไทย) และการจัดลำดับความสำคัญในประเด็นปัญหา NTS ของประเทศเพื่อนบ้าน

๔) เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย ได้แก่ การปรับฐานข้อมูล การเสนอ Model ในการแก้ไขปัญหา NTS ในพื้นที่

ผลการศึกษา

สภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงที่พบในพื้นที่

- ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบที่พบในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ได้แก่ แรงงานผิดกฎหมาย การลักลอบเดินทางเข้าประเทศ ยาเสพติด การลักลอบตัดไม้พะยูง สินค้าการเกษตรหนีภาษี และการค้ามนุษย์ (แรงงานเพื่อนบ้าน)
- นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการปลอมแปลงใบอนุญาตขนส่งสินค้าประเภทพืชเศรษฐกิจ เช่น มันสำปะหลัง และอ้อย ข้ามแดน ปัญหาการนำเข้าสินค้าไม่ได้มาตรฐาน การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานเพื่อนบ้านที่ทำให้ที่ประชุมคณะผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย - กัมพูชา มีการร่วมลงนามในบันทึกความร่วมมือการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในจังหวัดสระแก้ว โดยการผ่อนปรนให้แรงงานกัมพูชาใช้บัตรผ่านแดนสำหรับการเข้ามาทำงานในลักษณะ ไป-กลับ เป็นรายวัน
- ปัญหาที่จากการอพยพย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ยาเสพติด ซึ่งผลกระทบที่ติดตามมาเป็นลูกโซ่สร้างปัญหาต่อประเทศไทยในหลายมิติ

ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบ (NTS) ในพื้นที่

สถานการณ์ด้านปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว พบว่า ในภาพรวมของการแก้ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติในจังหวัดสระแก้วไม่ค่อยชัดเจน ส่วนใหญ่มีเพียงยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติเท่านั้น แม้ในจังหวัดฯ จะมีศูนย์ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก แต่ทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการบูรณาการ และสิ่งที่หน่วยงานในพื้นที่ต้องการมากที่สุด คือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของจังหวัดแบบบูรณาการให้สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม

จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณกับประชาชนในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เกี่ยวกับการรับรู้รูปแบบของภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ณ ปัจจุบัน มี ๓ ประเด็น ที่เป็นปัญหาเร่งด่วนและรัฐควรมีแนวทางแก้ปัญหา ได้แก่ (๑) ยาเสพติด (๒) อาชญากรรมข้ามชาติ และ (๓) การลักลอบเข้าเมือง

ขณะที่ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) จากภาครัฐและเอกชน มีความเห็นว่า ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบที่จังหวัดสระแก้วกำลังเผชิญและจะส่งผลต่อไปในอนาคต คือ (๑) แรงงานผิดกฎหมาย (๒) ยาเสพติด (ส่วนใหญ่จะเป็นผู้เสพมากกว่าผู้ค้ารายใหญ่) และ (๓) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ (การตัดไม้พะยูง การล่าสัตว์ป่า และหาของป่า)

จะเห็นได้ว่าข้อมูลที่ได้รับมาจากการลงพื้นที่ทั้งในลักษณะของการสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถามมีการเหลื่อมทับกันอยู่ แสดงให้เห็นว่าข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาภัยคุกคามต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับยังเป็นคนละชุดกับข้อมูลที่ภาครัฐและภาคเอกชนได้รับ การมองเห็นปัญหาคนละตัวกันจึงแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการความร่วมมือที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ผลร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) จากหน่วยงานต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูลวิจัยในประเทศกัมพูชาและเวียดนามเกี่ยวกับปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบที่เป็นปัญหาสำคัญของทั้ง ๒ ประเทศ ได้ข้อสรุปปัญหาสำคัญ ๓ อันดับแรก ดังนี้

๑. ลักษณะของกลไกและกรอบความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

๑.๑ ความร่วมมือภายในประเทศ

ในส่วนนี้เป็นการมุ่งเน้นอธิบายกลไกความร่วมมือที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม ดังนี้

ภาครัฐ

การปฏิบัติหน้าที่ของ ร.๑๒ พัน.๓ รอ., หน่วยเฉพาะกิจทหารพรานที่ ๑๒, กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัด, กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๑๒, และสำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสระแก้ว มีการปฏิบัติภารกิจด้านการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดอยู่แล้ว

สำนักงานจังหวัดและอำเภอ โดยฝ่ายปกครองถึงแม้ว่าจะมิใช่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง แต่เมื่อกระทบต่อความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จึงถือว่าเป็นภารกิจที่มีความสำคัญอยู่ในลำดับต้น ๆ ดังจะเห็นได้จากการลงพื้นที่ทำร่วมกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครอง

พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระแก้ว (พม.) ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดชาวกัมพูชา ส่วนใหญ่จะเป็นการทำงานในลักษณะการรับช่วงต่อจากฝ่ายความมั่นคงระหว่างการรอส่งตัวกลับยังประเทศต้นทาง

ภาคธุรกิจ

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ปัจจุบันภาคธุรกิจ ยังมิได้มีกรอบความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบใด ๆ เลย

ภาคประชาสังคม

ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงในพื้นที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี สามารถช่วยแก้ไขปัญหากำลังพลของหน่วยงานภาครัฐที่ไม่เพียงพอกับการจัดการกับปัญหา เช่น

๑) มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

๒) องค์การเฟรนอินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย

๓) สมาคมเพื่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนและสิทธิผู้หญิง

๔) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระแก้ว

๕) โครงการตาสับปะรด

๖) โครงการการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มวัยทำงานและผู้สูงอายุในชุมชน

กลไกที่กล่าวมาข้างต้นนี้มีลักษณะการทำงานแบบเชิงรุก และประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ซึ่งกลไกเหล่านี้เกิดขึ้นจากแนวคิดของภาคประชาสังคมเองที่มีการเรียนรู้และค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองจนประสบผลสำเร็จโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยภาครัฐ

๑.๒ ความร่วมมือระหว่างประเทศ

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาครัฐ : เป็นความร่วมมือทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ระหว่างหน่วยงานราชการของฝั่งไทยและกัมพูชาในระดับต่าง ๆ ซึ่งจากการลงพื้นที่ พบว่า หน่วยงานภาครัฐของฝั่งไทย - กัมพูชา มีความร่วมมือระหว่างกัน ดังนี้

๑) การประชุมคณะผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย – กัมพูชา : ซึ่งจะมีการผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมปีละครั้ง เพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสระแก้ว - บันเตียเมียนเจย การปรับปรุงและยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา ความร่วมมือด้านการเสริมสร้างความมั่นคงและรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนและการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในไทย

๒) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่รัฐในระดับต่าง ๆ ระหว่างไทย – กัมพูชา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้กิจกรรมนันทนาการเชื่อมความสัมพันธ์ร่วมกัน เช่น การแข่งกีฬา การทอดกฐิน และร่วมงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้การติดต่อประสานงานปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบสามารถตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างทันทีทันใด เช่น การโจรกรรมรถ การติดตามผู้ต้องหาคดีต่าง ๆ

ความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจกับภาคธุรกิจ : จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล พบว่า กรอบความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างภาคธุรกิจฝั่งไทยและภาคธุรกิจฝั่งกัมพูชามีพัฒนาการที่ดีมาก มีความใกล้ชิดและช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี ดังนี้

๑) เครือข่ายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างไทย – กัมพูชา ภายใต้ชื่อ “เบญจบูรพาสุวรรณภูมิ” เป็นการรวมตัวกันของหอการค้าจังหวัดฝั่งไทย จำนวน ๕ จังหวัด ได้แก่ สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว โดยการจับคู่กับฝั่งกัมพูชาได้แก่ บันเตียเมียนเจย เสียมราฐ พระตะบองโพธิสัตว์ และอุดรมีชัย ภายใต้แนวคิดที่จะส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อมให้มีช่องทางในการนำผลิตภัณฑ์ของตนเอง

๒) สมาพันธ์สื่อมวลชนไทย – กัมพูชา การรวมตัวกันของสื่อสารมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ทั้งฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนของทั้ง ๒ ประเทศ ด้วยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง ไม่บิดเบือน

ความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมกับภาคประชาสังคม : เป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มของภาคประชาสังคมด้วยกันเอง ซึ่งมีแนวความคิดที่ต้องการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบที่เกิดขึ้นในพื้นของตนเอง พบว่า ภาคประชาสังคมไทย – กัมพูชา มีความร่วมมือระหว่างกัน ดังนี้

๑) การประชุม Big-C ซึ่งเป็นการประชุมประจำปีของเครือข่ายภาคประชาชน และองค์กร NGO ทั้งของฝั่งไทยและกัมพูชา ซึ่งสาระสำคัญในการประชุมจะมีเนื้อหาครอบคลุมถึงปัญหาเด็ก เยาวชน การค้ามนุษย์ แรงงานผิดกฎหมาย อาชญากรรมข้ามชาติ การลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ฯลฯ

๒) การประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านระหว่างหมู่บ้านฝั่งไทย – กัมพูชา ที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดน

เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ สร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ และช่วยเหลือกันระหว่างผู้นำชุมชน

๓) การประชุมลูกบ้านในหมู่บ้านชายแดนระหว่างไทย – กัมพูชา เป็นประจำทุกเดือน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ และช่วยเหลือกันระหว่างประชาชนในหมู่บ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว กับประชาชนในหมู่บ้านพนมได จังหวัดพระตะบอง

๔) การจัดงานประเพณีระหว่างหมู่บ้านชายแดนไทย – กัมพูชา ซึ่งจะจัดขึ้นปีละ ๒ ครั้ง ในช่วงงานสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี และสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ ระหว่างอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว กับหมู่บ้านพนมได จังหวัดพระตะบอง

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม :

เป็นความร่วมมือในลักษณะพหุภาคี กล่าวคือ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมของไทยและกัมพูชา มีความตกลงระหว่างกัน หรือร่วมมือกันเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบในพื้นที่ชายแดนของทั้ง ๒ ประเทศ จากการลงพื้นที่ของคณะวิจัยฯ พบว่า ไทยและกัมพูชามีความร่วมมือ ดังนี้

๑) โครงการรวมใจภักดิ์รักษ์สิ่งแวดล้อมไทย - กัมพูชา เป็นโครงการช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างไทย – กัมพูชา มีกิจกรรม คือ การปลูกป่า การบวชป่า และร่วมมือกันป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ กองกำลังบูรพา

๒) โครงการหมู่บ้านชายแดนเข้มแข็งคู่ขนานไทย – กัมพูชา เป็นโครงการที่จัดในหมู่บ้านชายแดน ผ่านกิจกรรมการฝึกอาชีพ และการทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และเป็นต้นแบบให้หมู่บ้านฝั่งกัมพูชาที่อยู่ฝั่งตรงกันข้ามพัฒนาตาม ซึ่งเจ้าภาพหลัก คือ กองกำลังบูรพา

๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๑ แรงงานผิดกฎหมาย

ปัจจัยที่ผลักดันจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งพบในงานวิจัยคือ

- การว่างงาน หรือการที่ประเทศบ้านเกิดของตนเองไม่มีงานให้ทำและมีเปอร์เซ็นต์เพิ่มสูงขึ้น

- อัตราการจ่ายค่าตอบแทน หรือค่าจ้างขั้นต่ำในประเทศต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้ใช้แรงงานให้ความสำคัญในลำดับต้น ๆ ในการตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นฐานไปทำงานยังต่างประเทศ

- การขาดสิ่งที่เป็นแรงจูงใจที่จะเพิ่มพูนทักษะความรู้ และความเชี่ยวชาญในตำแหน่งหน้าที่การงาน

- การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านตลาดแรงงานที่ไม่เหมาะสมย่อมทำให้การพัฒนาทักษะฝีมือของผู้ใช้แรงงานไม่เป็นไปตามกลไกหรือความต้องการของตลาดแรงงาน

- ค่าธรรมเนียมในการทำหนังสือเดินทางของ กพช. มีราคาแพง และใช้ระยะเวลานาน เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาทำงานในไทยของแรงงาน กพช. แรงงานบางส่วนจึงเลือกที่จะเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายแลกกับการมีเวลาทำงานมากขึ้น ได้ค่าจ้างเพิ่มขึ้น

- การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและภัยแล้งในเขตกัมพูชา ส่งผลให้ประชาชนประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมได้อย่างจำกัด และไม่หลากหลาย

- การให้กรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินสัมปทานระยะยาวกว่า ๙๙ ปี แก่จีนและญี่ปุ่น ส่งผลให้ชาวกัมพูชาส่วนหนึ่งไม่มีที่ดินทำกิน

- การคอร์รัปชันในกระบวนการตรวจคนเข้าเมือง ทำให้แรงงานบางส่วนหลีกเลี่ยงการเข้าเมืองโดยผ่านกระบวนการที่ถูกต้อง และเลือกการเดินทาง

เข้า-ออกตามช่องทางธรรมชาติแทน

- ช่องว่างระหว่างคนรวย – คนจน ค่าครองชีพสูงแต่รายได้ต่ำ

- สถานการณ์ทางด้านการเมืองและสังคมภายในประเทศ

ปัจจัยดึงดูดจากประเทศไทย ซึ่งพบในงานวิจัยคือ

- อัตราค่าตอบแทน ค่าจ้าง หรือเงินเดือนที่สูงกว่าในประเทศบ้านเกิดของตนเอง

- การขาดแคลนกำลังแรงงานในบางสาขาอาชีพ

- การมีโอกาสก้าวหน้าในสายอาชีพหรือหน้าที่การงาน

สรุปประเด็นปัญหาด้านแรงงาน

๑) แรงงานต่างด้าวขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของขั้นตอน หรือกระบวนการในการเดินทางเข้าเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายไทย

๒) ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้ และแหล่งน้ำ) ในฝั่งกัมพูชา ถูกทำลาย ทำให้พื้นที่ในบริเวณนั้นขาดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีความแตกต่างจากฝั่งไทย อีกทั้งพื้นที่ภาคการเกษตรของฝั่งกัมพูชามีความแห้งแล้ง ไม่สามารถเพาะปลูกได้ ไม่มีระบบชลประทาน และต้องพึ่งพาสภาพภูมิอากาศเพียงอย่างเดียว

๓) ชาวกัมพูชาไม่มีงานทำ ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้หาเลี้ยงชีพ ประกอบกับจังหวัดสระแก้วเป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ มีความต้องการกำลังแรงงาน มีอัตราค่าตอบแทนที่สูง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจของแรงงานชาวกัมพูชา ให้เดินทางเข้ามายังจังหวัดสระแก้ว

๔) เมื่อแรงงานผิดกฎหมายเดินทางเข้ามายังฝั่งจังหวัดสระแก้วแล้ว มักจะหาที่พักอยู่ในพื้นที่ใกล้ๆ กับแหล่งที่ตนเองทำงานอยู่ และมีบางส่วนที่ลักลอบเดินทางเข้าเมืองชั้นใน (กรุงเทพฯ)

๕) แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่จะเข้ามาทำงานใน ๒ ลักษณะ คือ การเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม (ก่อสร้าง และทำการประมง) และเป็นแรงงานในภาคการเกษตร ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต (อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา)

๖) การเดินทางเข้ามายังประเทศไทยมี ๒ ลักษณะ คือ การเดินทางเป็นกลุ่ม (อาจจะมีผู้ติดตาม หรือมีขบวนการขนคนเข้า) และการเดินทางเข้ามาแบบรายบุคคล (ตัวคนเดียว) โดยใช้วิธีเดินทางเข้ามาได้ ๒ วิธี คือ การเดินทางผ่านเข้ามาทางด่าน ตม. หรือช่องทางที่รัฐกำหนด และช่องทางธรรมชาติซึ่งผิดกฎหมาย

ผลกระทบ

๑) แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเดินทางเข้ามาอย่างผิดกฎหมาย จะไม่ได้ผ่านกระบวนการตรวจโรค หรือตรวจคัดกรอง ซึ่งอาจเป็นพาหะนำโรคติดต่อ หรือโรคระบาดซ้ำเข้ามาในจังหวัดสระแก้วได้

๒) การเดินทางเข้ามาของแรงงานต่างด้าว ในจำนวนที่มากเกินไปจะส่งผลกระทบต่อการจัดสวัสดิการภาครัฐ เช่น บริการด้านสาธารณสุข สถานีอนามัย การศึกษา เป็นต้น

๓) ปัญหาแรงงานผิดกฎหมายในจังหวัดสระแก้ว ส่งผลทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น อาชญากรรม โจรกรรม แก๊งอาชญากรรม ฆ่านายจ้าง ลักเล็กขโมยน้อย ลักทรัพย์ (จักรยานยนต์ และรถยนต์) การทะเลาะวิวาท เป็นต้น

๔) ปัญหาการลักลอบนำสินค้าต้องห้าม หรือสินค้าหนีภาษีติดตัวเข้ามาด้วย

๕) แรงงานผิดกฎหมายในจังหวัดสระแก้ว ได้ก่อให้เกิดความยุ่งยากในการติดตามตรวจสอบ เนื่องจากจะมีการเปลี่ยนนายจ้าง และที่อยู่อาศัยไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และผู้ประกอบการเองก็ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการแจ้งข้อมูลกับหน่วยงานภาครัฐ

๒.๒ ยาเสพติด

ปัจจัยที่ผลักดันจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งพบในงานวิจัยคือ

- ค่าตอบแทนที่สูงดึงดูดให้ตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการค้ายาเสพติด

- พรมแดนระหว่างประเทศเป็นพรมแดนธรรมชาติ ง่ายต่อการลักลอบขนส่งยาเสพติด

- ความแห้งแล้งในฝั่งกัมพูชา ส่งผลให้ชาวกัมพูชาไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างหลากหลาย

- ชาวกัมพูชาในวัยทำงานส่วนใหญ่เลือกที่จะเข้ามาหางานทำในฝั่งไทยมากกว่าการทำงานในฝั่งกัมพูชา

ปัจจัยดึงดูดจากประเทศไทย ซึ่งพบในงานวิจัยคือ

- จังหวัดสระแก้วเป็นทางผ่านเพื่อเข้าไปยังภาคตะวันออกและส่วนกลางของประเทศได้ง่าย

- ช่องว่างระหว่างคนรวย – คนจน เป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดผู้ค้ารายย่อยเพิ่มขึ้นในพื้นที่

- สภาพพื้นที่พรมแดนระหว่างจังหวัดสระแก้วกับจังหวัดบันเตียเมียนเจยและจังหวัดอุดรมีชัยของกัมพูชาเป็นพรมแดนธรรมชาติ จึงง่ายต่อการลักลอบเดินทางเข้ามาของผู้ค้าหรือกองทัพมดที่ขนส่งยาเสพติดเข้ามา

- นโยบายการผ่อนปรนด้านแรงงาน เป็นช่องทางหนึ่งในการลักลอบขนส่งยาเสพติดเข้ามายังประเทศไทย

สรุปประเด็นยาเสพติด

๑) ปัจจุบันเป็นลักษณะของผู้เสพมากกว่าผู้ค้า แต่มีแนวโน้มว่าจะขยายไปสู่การเป็นกลุ่มผู้เกี่ยวข้องรายใหม่ทั้งในกลุ่มผู้ค้าและผู้เสพ

๒) ยาเสพติดเป็นปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบที่ทั้งไทย กัมพูชา และเวียดนาม เห็นร่วมกันว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศตน แต่การประสานความร่วมมือในทางปฏิบัติยังไม่เชื่อมโยงเป็นสายงานเดียวกัน

๓) ปัญหายาเสพติดมักแฝงมากับการเดินทางเข้าออกของแรงงาน และกระจายสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว

๔) การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่มีนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แม้มีการสร้างความร่วมมือกัน แต่ในทางปฏิบัติยังเป็นการแยกปฏิบัติ และไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพ

ผลกระทบ

๑) ปัญหายาเสพติดเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาอื่น ๆ เช่น อาชญากรรม โจรกรรม ลักทรัพย์ เป็นต้น

๒) จังหวัดสระแก้ว เป็นประตูเข้าสู่ส่วนกลางของประเทศที่สามารถกระจายยาเสพติดไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ และข้ามไปสู่ประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน

๒.๓ ทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยที่ผลักดันจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งที่พบในงานวิจัยคือ

- จำนวนป่าไม้ที่ลดลงในประเทศเพื่อนบ้าน แต่ความต้องการทรัพยากรมีมากขึ้น เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการข้ามฝั่งเข้ามาลักลอบตัดไม้ในเขตประเทศไทย โดยเฉพาะไม้พะยูง ประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดสระแก้วเป็นเขตอุทยานและป่าสงวน จึงมีไม้ยืนต้นขนาดใหญ่อีกหลายจำพวกที่ถูกลักลอบตัดด้วยเช่นกัน

- การลักลอบขนย้ายไม้กระทำได้ง่าย โดยผ่านแนวพรมแดนธรรมชาติระหว่างประเทศ

- สภาพภูมิประเทศ และความแห้งแล้งในฝั่งกัมพูชา

- ระดับการศึกษาของคนในเขตชายแดนมีผลต่อการประกอบอาชีพที่จำกัด

ปัจจัยดึงดูดจากประเทศไทย ซึ่งพบในงานวิจัยคือ

- ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ โดยเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง และเป็นแหล่ง

ไม้พะยูงสำคัญ สวนทางกับจำนวนเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ

- พรมแดนธรรมชาติ ง่ายต่อการลักลอบเดินทางเข้า – ออก

- นโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีการให้ความสำคัญและการมองว่าเป็นปัญหาที่แตกต่างกัน

- ความร่วมมือและการประสานงานด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีการประสานงานกันในระดับชุมชนและหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่น แต่สามารถทำโครงการได้เฉพาะฝั่งไทยเท่านั้น ไม่เคยมีการจัดโครงการดังกล่าวในฝั่งกัมพูชา เนื่องจากติดขัดเรื่องระเบียบทางราชการของกัมพูชาบางประการ

- การขยายตัวด้านประชากรในพื้นที่ ส่งผลให้ความต้องการด้านที่อยู่และที่ทำกินเพิ่มขึ้น

สรุปประเด็นทรัพยากรธรรมชาติ

- การลักลอบตัดไม้ในเขตป่าสงวน โดยเฉพาะไม้พะยูง กำลังเป็นประเด็นสำคัญของจังหวัดสระแก้วที่ต้องรีบหาทางป้องกันและแก้ไข

- การขยายตัวของประชากรและความเป็นเมืองทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง

- การให้ความสำคัญในเชิงนโยบายด้านการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านไม่สอดคล้องสัมพันธ์กัน

- จังหวัดสระแก้วกำลังเริ่มต้นเผชิญภาวะแห้งแล้ง และขาดแคลนน้ำประปา สาเหตุหนึ่งมาจากสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้จึงลดลง

- ประเด็นการทับซ้อนกันของพื้นที่ป่าสงวน พื้นที่เขตเศรษฐกิจ กับพื้นที่ทำกินของประชาชน

- ปัญหาขาดแคลนน้ำประปาและน้ำเพื่อการเกษตรในหน้าแล้ง ขณะที่ในช่วงฤดูฝนหรือช่วงที่มีพายุเข้า จังหวัดสระแก้วก็จะได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมที่ไหลข้ามมาจากฝั่งกัมพูชา

ผลกระทบ

๑) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลให้เกิดความแปรปรวนของฤดูกาล และอุทกภัยในจังหวัดสระแก้ว ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ การค้าชายแดน และความเป็นอยู่ของคนในจังหวัดสระแก้ว

๒) ความแห้งแล้งในฝั่งกัมพูชา ทำให้ชาวกัมพูชาอพยพเข้ามาในไทยมากขึ้น

๓) การเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของจังหวัดสระแก้ว อาจเผชิญปัญหาขาดแคลนน้ำในกระบวนการผลิตและการอุปโภคบริโภค

๓. การให้ความสำคัญกับปัญหาภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบของประเทศเพื่อนบ้าน

➢ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การที่คณะวิจัยของ ศศย.ฯ ได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและแลกเปลี่ยนความเห็นทางวิชาการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในประเด็นของภัยคุกคามไม่ตามแบบบนเส้นทางสาย SEC ที่เชื่อมโยงช่วงโฮจิมินห์ - พนมเปญ มีประเด็นที่น่าสนใจและควรให้ความสำคัญ ดังนี้

● ภัยคุกคามไม่ตามแบบที่อาจเป็นปัญหาของเวียดนามในปัจจุบัน คือ ปัญหาการทำประมงกับการรุกล้ำน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหายาเสพติด และการจดทะเบียนสมรสของชาวเวียดนามกับชาวต่างชาติเพื่อการประกอบธุรกิจในเวียดนาม

● เส้นทาง SEC ช่วงโฮจิมินห์–พนมเปญสามารถเดินทางโดยรถยนต์จากจุดผ่านแดน Moc Bai - Bavet สภาพความพร้อมของเส้นทางที่จะรองรับการขนส่งทางบกตามแผนเชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจในภูมิภาคบางช่วงเป็นถนนเส้นเล็ก ๆ ไม่เหมาะสำหรับการขนส่งสินค้าด้วย

รถบรรทุกขนาดใหญ่ ไม่มีสัญญาณไฟจราจร ไม่มีป้ายบอกเส้นทางหรือป้ายจราจรที่เป็นภาษาอังกฤษ และตามกฎหมายจราจรของประเทศเวียดนามกำหนดให้ใช้ความเร็วในการขับขี่ได้ไม่เกิน 60 กม./ชม.

➢ ราชอาณาจักรกัมพูชา

เส้นทางเชื่อมต่อจากจุดผ่านแดน Bavet – กรุงพนมเปญ บรรยากาศทางการค้าชายแดนไม่คึกคัก หากเปรียบเทียบกับตลาดบ้านคลองลึก (โรงเกลือ) ในจังหวัดสระแก้วของไทย ธุรกิจชายแดนในฝั่งกัมพูชาเป็นสถานบันเทิงและกาสิโน สภาพเส้นทางคมนาคมในฝั่งกัมพูชายังไม่รองรับการเป็นเส้นทางขนส่งสินค้า (Logistic) จากการลงพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นทางวิชาการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีประเด็นที่น่าสนใจและควรให้ความสำคัญ ดังนี้

● ภัยคุกคามไม่ตามแบบที่อาจสร้างปัญหาต่อกัมพูชาและประเทศเพื่อนบ้านมีหลายประเด็น ได้แก่ ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ภัยแล้ง ช่องว่างระหว่างคนรวย – คนจน การคอร์รัปชัน และอิทธิพลจากมหาอำนาจทั้งประเทศจีนและญี่ปุ่น ซึ่งได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินจากรัฐบาลกัมพูชา เป็นระยะ ๙๙ ปี ซึ่งที่ดินดังกล่าวห้ามชาวกัมพูชาเข้าไป และใช้แรงงานในที่ดินจากจีนและญี่ปุ่นทั้งหมด ทำให้เกิดพื้นที่ซึ่งเป็นประเทศซ้อนประเทศ

● สิ่งที่จะกระทบไทย ได้แก่ (๑) ค่าธรรมเนียมในการทำหนังสือเดินทางของกัมพูชามีราคาแพง และใช้ระยะเวลานาน เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาทำงานในไทยของแรงงานกัมพูชา (๒) เมื่อพิจารณาเส้นทาง และจุดเด่นของการเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ อาจพบว่า ท่าเรือน้ำลึกที่จังหวัดตราด มีความน่าสนใจและความสำคัญน้อยกว่าท่าเรือน้ำลึกที่สีหนุวิลล์ของกัมพูชา และท่าเรือ Cat Lai ท่าเรือ Cai Mep ของเวียดนาม

๔. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวทางส่งเสริมความร่วมมือในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบระหว่างราชอาณาจักรไทย และประเทศเพื่อนบ้าน

๑) การกำหนดเจ้าภาพหลักในการแก้ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบ แต่ละเรื่อง เพื่อการบูรณาการการทำงานร่วมกันจะเป็นการแก้ปัญหาในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม

๒) กลไกในการแก้ไขปัญหาต้องใช้ทั้งกลไกทางการและไม่เป็นทางการ รัฐอำนวยความสะดวกให้สามารถสร้างกลไกอย่างไม่เป็นทางการได้เป็นเฉพาะบริเวณ

๓) การสร้างช่องทางของข้อมูลข่าวสาร ที่สามารถสื่อสารทั้งจากล่างขึ้นบน (Bottom up) และจากบนลงล่าง (Top down)

๔) ส่งเสริมการสร้างชุมชนความมั่นคง (Security Community) โดยเปิดพื้นที่ให้กับการมีส่วนร่วมและส่งเสริมความร่วมมือจากภาคส่วนประชาสังคม เอกชน และ NGOs มากขึ้น ในลักษณะของการสร้างความร่วมมือเชิงบูรณาการ (Integrate Cooperation)

๕) การพัฒนาความร่วมมือแบบทวิภาคี โดยการปรับขีดความสามารถในการแก้ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบของแต่ละประเทศให้อยู่ในระนาบเดียวกัน มีมุมมองในปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน มีประเด็นภัยคุกคามไม่ตามแบบร่วมกันเพื่อเป็นจุดร่วมในการสร้างความร่วมมือในเส้นทาง Southern Economic Corridor (SEC)

๖) สร้างความร่วมมือกับกัมพูชาในประเด็นเรื่องฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย และส่งเสริมให้ฐานข้อมูลดังกล่าวมีการพัฒนาร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดในลักษณะของอาชญากรรมข้ามชาติได้

๗) สร้างความร่วมมือด้านประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิและสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติที่จะ

มีการเคลื่อนย้ายเข้า – ออก ระหว่างประเทศผ่านสื่อแขนงต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความรู้แก่กลุ่มเยาวชนที่จะกลายเป็นกลุ่มแรงงานและกลุ่มนายจ้างในอนาคตของทั้ง ๓ ประเทศตลอดเส้นทาง Southern Economic Corridor

๘) ประเด็นปัญหาใหม่ที่ควรตระหนักในการแก้ปัญหา เช่น สมดุลของชาติมหาอำนาจในภาคธุรกิจ เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม ปัญหาการย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ ปัญหาการเมืองการปกครอง ระดับความยากจนของประชาชน ปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ท้าทายต่อเสถียรภาพจะส่งผลต่ออาเซียนในภาพรวมได้

๙) การสร้างฐานข้อมูลเปิดที่มีความจำเป็นต่อหน่วยงานอื่น ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ต้องทำการศึกษาต่อไปในอนาคต ที่สามารถให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าถึงฐานข้อมูลนำไปใช้แสวงประโยชน์ได้

๑๐) การประเมินนโยบายความมั่นคงชายแดนให้สามารถรองรับกับการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงในอนาคต

๕. บทสรุป

๕.๑ ข้อสรุป

- ประเด็นปัญหาฯ ที่พบตามเส้นทางการพัฒนานั้นเป็นปัญหาข้ามชาติที่ต้องร่วมมือในการแก้ปัญหาทั้งไทย กัมพูชา และเวียดนามแต่การให้ความสำคัญต่อปัญหานั้นแตกต่างกัน ส่งผลให้ไทยต้องเน้นนโยบายแก้ปัญหาในประเทศแตกต่างจากนโยบายแก้ไขปัญหากับกัมพูชา และเวียดนาม เนื่องจากความร่วมมือนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของประเด็นปัญหาที่เกิดร่วมกัน ดังนั้นประเด็นปัญหาที่กัมพูชา และเวียดนามไม่ให้ความสำคัญ ไทยจึงควรใช้ภาคส่วนเอกชน ประชาสังคม และ NGO ในการร่วมแก้ปัญหา

- กลไกที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด คือ กลไกการแก้ไขปัญหาอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งภาครัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานในพื้นที่พยายามมีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ มากขึ้น ในขณะเดียวกันกลไกที่เป็นทางการจะต้องเปิดกว้างและมีมิติที่หลากหลายมากขึ้น โดยควรมองถึงความเชื่อมโยงของปัญหาแรงงานผิดกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาในมิติอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจากการสำรวจกลไกต่าง ๆ พบว่าในพื้นที่จังหวัดสระแก้วมีกลไกการทำงานทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ใน ๒ ลักษณะ คือ กลไกความร่วมมือแบบเป็นทางการ และกลไกความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะนิยมใช้กลไกความร่วมมือแบบไม่เป็นทางการ เข้ามาบริหารจัดการกับปัญหาในพื้นที่มากกว่า เนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว และสามารถตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างทันทีทันใด

- ภาครัฐควรต้องส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันอย่างจริงจัง เนื่องจากประเด็นปัญหา NTS เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบายของภาครัฐ เช่น ปัญหาแรงงานผิดกฎหมายในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่างก็มีข้อมูล ปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ การสร้างช่องทางโดยการเปิดเวทีให้หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและนำเสนอปัญหาในภาคส่วนของตน เพื่อให้เกิดการนำเสนอข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นในลักษณะการนำข้อมูลจากฐานรากไปสู่ระดับจังหวัด ภูมิภาค และระดับนโยบายโดยรัฐบาล เพื่อการบริหารจัดการที่ตรงจุด

- หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่างมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย แต่มิได้มีการเชื่อมโยงถึงกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ ไม่ได้นำฐานข้อมูลที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งหน่วยงานในพื้นที่มีแนวคิดที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ให้เชื่อมโยงถึงกัน โดยต้อง

มีหน่วยงานที่รับเป็นเจ้าภาพในการติดต่อประสานงานด้านฐานข้อมูล โดยคุณสมบัติของหน่วยงานเจ้าภาพควรได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ และทุกภาคส่วนควรมีแนวคิดที่จะมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ซึ่ง ณ ปัจจุบัน กลไกลักษณะนี้ยังไม่เกิดขึ้น เนื่องจากไม่มีหน่วยงานที่จะรับเป็นเจ้าภาพ

- องค์กรอิสระ มีการทำงานแบบเชิงรุก สามารถเข้าไปดำเนินกิจกรรมขององค์กรในฝั่งกัมพูชาได้อย่างสะดวก โดยไม่สร้างความหวาดระแวงระหว่างประเทศ เนื่องจากเป็นองค์กรที่ไม่แสวงผลประโยชน์ในเชิงการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สามารถเป็นกลไกในการช่วยการแก้ปัญหาให้กับพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

- ปัจจุบันภาคธุรกิจของฝั่งไทยมีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพราะความต้องการตลาด และให้การศึกษากับแรงงานต่างด้าวที่เข้ามา แรงงานเหล่านี้จะสามารถกลับไปพัฒนาประเทศของตนเองได้ในอนาคต

๕.๒ ความร่วมมือ

- ความร่วมมือด้านความมั่นคงนี้ จะเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างให้ระดับความไว้วางใจระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และมีส่วนช่วยลดปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งอื่น ๆ ลงได้ และรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงปัญหา NTS ที่เป็นพลวัตได้อย่างทันท่วงที

- ความร่วมมือระหว่างไทย กัมพูชา และเวียดนามยังมีขีดจำกัดเนื่องจากปัจจัยภายในของแต่ละประเทศ กองทัพไทยจึงมีส่วนสำคัญที่จะสามารถพัฒนาความร่วมมือนี้เป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐ ซึ่งที่ผ่านมาบทบาทของกองทัพ ในการใช้ความร่วมมือในพื้นที่ส่งผลดีต่อการแก้ไขปัญหาด้าน NTS ในระดับประเทศได้เป็นอย่างดี

- นโยบายความร่วมมือด้านความมั่นคงต่อประเทศเพื่อนบ้าน ต้องให้ความสำคัญในระดับทวิภาคีที่มีความชัดเจน มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้ควรเปิดโอกาสให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือในภาคส่วนประชาสังคมและภาคส่วนอื่น ๆ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อเสริมช่องว่างของความร่วมมือที่หายไป และควรให้ความสำคัญกับนโยบายความร่วมมือต่อต้าน/แก้ปัญหาเฉพาะพื้นที่ แยกออกจากระดับนโยบายระดับอาเซียน

- กลไก โครงสร้าง กระบวนการความร่วมมือภายในประเทศในการต่อต้าน/แก้ไขปัญหาฯ มีกระบวนการการพัฒนาที่ชัดเจน แต่ยังมีช่องว่างที่ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือเพิ่มมากขึ้น โดยใช้ภาคส่วนธุรกิจ และภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทตามความเหมาะสม และสร้างโอกาสให้เกิดการพัฒนากระบวนการได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- การกำหนดเจ้าภาพหลักในแต่ละประเด็นปัญหา และต้องใช้ทั้งกลไกทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อการบูรณาการการทำงานในพื้นที่ได้อย่างครอบคลุม พร้อมทั้งสร้างช่องทางการสื่อสาร ทั้งจากล่างขึ้นบน (Bottom up) และจากบนลงล่าง (Top down)

- การพัฒนาความร่วมมือแบบทวิภาคี โดยการปรับขีดความสามารถในการแก้ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบให้อยู่ในระนาบเดียวกัน สอดคล้องกัน และมีจุดร่วมในการแก้ปัญหาภัยคุกคามไม่ตามแบบบนเส้นทาง Southern Economic Corridor (SEC)

- ไทยและกัมพูชาควรสร้างกรอบความร่วมมือในประเด็นเรื่องฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์ และกฎหมายเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ อีกทั้ง ควรสร้างความร่วมมือด้านองค์ความรู้ทางกฎหมาย สิทธิ และระเบียบการเคลื่อนย้ายเข้า – ออก แก่กลุ่มแรงงานทั้ง ๓ ประเทศ

- การสร้างฐานข้อมูลเปิดที่มีความจำเป็นต่อหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อสามารถนำไปประเมินนโยบายความมั่นคงชายแดนให้สามารถรองรับกับการเปลี่ยนแปลง

ด้านความมั่นคงในอนาคต พร้อมทั้งส่งเสริมการเปิดพื้นที่ให้กับการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนประชาสังคม ธุรกิจ และ NGOs มากขึ้น

๕.๔ ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

- การศึกษาวิจัยการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการต่อต้านภัยคุกคามไม่ตามแบบร่วมกัน โดยเจาะจงเป็นแต่กรณีเฉพาะ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความร่วมมือทั้งจากกลไกที่มีอยู่แล้ว และการสร้างกลไกใหม่ที่ยังขาดแคลนอยู่ เช่น กรณีการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดบนเส้นทางสาย Southern Economic Corridor

บรรณานุกรม

กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. (๒๕๔๐). *การจัดระบบคนไร้รัฐในบริบทประเทศไทย. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๔๗ – ๕๐.*

เกษมสันต์ จัณรวาโส. (๒๕๓๙). *รายงานวิจัยเรื่อง "แรงงานอพยพจากต่างประเทศ: ข้อเท็จจริงประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข".* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา.

อติพงษ์ สุจิรัตน์. (๒๕๕๐). *แรงงานต่างด้าว*. โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์.

ถวิลวดี บุรีกุล, ปัทมา สูบกำปัง และคณะ. (๒๕๕๔). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ.* สถาบันพระปกเกล้า.

ยุพาพร รูปงาม. (๒๕๔๕). *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ.* ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อคิน รพีพัฒน์. (๒๕๒๗). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

เจมส์ แอล. เครย์ตัน. (๒๕๕๒). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม.* แปลโดย ศ. นพ.วันชัย วัฒนศัพท์. สถาบันพระปกเกล้า.

ประยูร ศรัประสาธน์. (๒๕๔๒). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิชิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ. (๒๕๔๑). *"บทบาทของชุมชนกับการศึกษา."* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (๒๕๔๖). *การบริหารและจัดการเทศบาลในยุคปฏิรูปการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โฟร์เฟซ.

สุชาดา จักรพิสุทธิ์. (๒๕๔๗). "การศึกษาทางเลือกของชุมชน"**.***วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.* *๒๗*(๔), ๑๘ – ๒๓.

อคิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข.

อภิญญา กังสนารักษ์. (2544). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของ สถาบันอุดมศึกษา.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation.* Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University.

Koufman, H.F. (1949). *Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities.* Agricultural Experiment Station Bulletins.

Oakley, P. (1984). *Approaches to Participation In Rural Development.* Geneva: International Office.

Reeder, W.W.. (1974). *Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State.* New York: Unpublished Ph.D Dissertation. Cornell University.

United Nation, (1981). *Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development.* Department of International Economic and Social Affair. Report of The Meeting for the Adhoc Group of Expert. New York: United Nation.